

EGYENLŐSÉG

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
BUDAPEST,
V., Személynök-utca 25. szám.

Telefonszámok:

Szerkesztőség, kiadóhivatal és
könyvkiadóvállalat ... 95-28
Nyomda ... 98-70

A MAGYAR ZSIDÓSÁG POLITIKAI HETILAPJA.

MEGJELENIK HETENKÉNT EGYSZER.

Szerkesztette 1886—1915

SZABOLCSI MIKSA.

Szerkeszti

DR. SZABOLCSI LAJOS.

Hirdetési osztály:
VII., Kertész-utca 16. szám.

Előfizetési feltételek:

Egész évre ... 200 korona
Fél évre ... 100 korona
Negyed évre ... 50 korona

DOKTOR WIDDER MÁRK.

X X X X X X X X X X X X X X X X
A Nagymihályt megszálló csehek az elmúlt napokban ülésre hívták egybe a város képviselőtestületének tagjait.

A napirendre kerülő ügyek között, amelyek a testület összehívását tették szükségessé, ott szerepelt főbbek között a polgári iskola újlagos felállításának az ügye is.

A fontos kérdésnél természetesen felszólalt a cseh tanfelügyelő is.

A cseh tanférfiu javaslatához először dr. Mertens Alfréd helybeli keresztény ügyvéd szólott hozzá.

Örömmel vesz tudomást a Nagymihály kultúráját előmozdító polgári iskola felállításáról. Hajlandó a törvénynek ama rendelkezését is honorálni, amely az iskola fenntartásához a község hozzájárulását mondja ki, készséggel hajlandó erre, de azzal a feltétellel, ha a felállítandó polgári iskolában minden egyes osztállyal párhuzamos, magyar oktatási nyelvű osztályok is létesítenek.

Ahogy a Mertens előterjesztését kísérő tetszészaj lecsillapult, ismét a cseh tanférfiu emelkedett szólásra és kijelentette, hogy az előterjesztést nem lesz módjában kellően értékelni, mert a statisztika

adatai szerint Nagymihályt túlnyomóan szlovák nyelvűek lakják és a magyarok olyan minimális számarányban vannak képviselve, hogy magyar nyelvű iskola felállítására a legkisebb jogcímük sincs.

Erre dr. Widder Márk kért szót. A legutóbbi népszámláláskor — ugymond — Nagymihály lakosságának 43 százalékot kitevő zsidóságát a népszámlálók zsidó nemzetiségűnek vétették fel. Ma azonban kötelességük kijelenteni, hogy ők, ha zsidó valásuak is, lélekben, szellemben tántoríthatatlanul magyarok és mint ilyenek ragaszkodnak Mertens dr. indítványához.

Az ünnepélyes kijelentés mélységes hatást váltott ki a képviselőtestületben és hatalmas szótöbbséggel Mertens indítványát fogadták el.

Dr. Widder Márk a közgyűlés napjáig a magyar hatóságok által annak idején kinevezett járásorvos volt Nagymihályon.

A közgyűlést követő napon, a cseh megszállók dr. Widder Márkot főorvosi teendői alól fölmentették.

X X X X X X X X X X X X X X X X
X X X X X X X X X X X X X X X X
X X X X X X X X X X X X X X X X

Alapot Sándor Pál nevére!

Irta: Korein Dezső.

Hálával és tisztelettel köszöntjük azt a férfiut, ki a mai nehéz viszonyok közepette oly becsületesen és önzetesen szállt sikra a meghurcolt hazai zsidóság érdekében. Örök hálára kötelezte Sándor Pál a magyar Izráelt és fényes példát mutatott, hogyan kell helytállni a legnagyobb bajban. Az új politikai kurzus óta immár a harmadik és ezuttal legfényesebb parlamenti sikerét regisztrálhattuk a lipótvárosi követnek. Erkölcsi kihatalásában a szeptember 20-iki beszéd oly kiváló mesterműve Sándor Pál eddigi politikai ténykedésének, hogy azt nekünk magyar zsidóknak meg kell örökítenünk és elismerésünk babérkoszoruját megfelelő nemes formában kell Sándor Pálnak átnyujtanunk.

Oly sokan vagyunk, kik lelkesen követjük Sándor Pált és részt kérünk személyének ünnepléséből, hogy legcélszerűbb volna, egy nevezetes zsidó alapítvánnyal

emléket állítani ennek a szeptember 20-iki dátumnak. Nagyszabásu zsidó segélyalapra gondolok, melynek kamatait a nevezetes nap évfordulóján rokkant zsidó katonák között osztaná ki egy felerészben a Pesti Izr. Hitközség, felerészben a Budapesti Orth. Izr. Hitközség kebeléből delegált pártközi bizottság. Rokkant zsidó katonákra gondolok, akiknek megrágalmazott becsületét, hősi halált halt bajtársaik megdicsőült emlékét vette védelmébe a mi lelkes követünk.

Aki Sándor Pál nemesen érző arany szívét közelebből ismeri, tudni fogja, hogy hódolatunk kifejezésének éppen ez a választékosan humánus formája volna az a megfelelő mód, mellyel iránta érzett hálánkat és elismerésünket méltóan megörökíthetnők.

Hittestvéri szeretettel fordulok tehát felekezeti különbség nélkül a hazai zsidósághoz a Sándor Pál-alapítvány megteremtésének ügyében és legyen szabad azon reményemnek kifejezést adnom, hogy felhívásom nem lesz meddő, hisz mi zsidók mindig hálásak voltunk

nagyjaink iránt és megbecsültük azokat a kiválókat, kik igaz ügyünk szolgálatában állottak. Hogy most is így lesz, arra elég garancia a magyar zsidóság lelkes tábora, mely a háborus bajok óta az egyetemes zsidó érdekek ápolásában meleg testvéri szeretetben forrott egybe.

Vegye ki részét e nemescéli alapítvány létesítéséből felekezeti minden egyes tagja, hogy késő utódaink előtt is emléket állítsunk annak a férfiúnak, ki mindig és minden alkalommal büszkén vallotta magát magyar zsidónak.

Hajtsuk meg zászlónkat Sándor Pál előtt!

A Sándor Pál-alapítványt Korein Dezső és Szabolcsi Lajos egyenkint 1000—1000 koronával kezdik meg.

Taszler és Deák.

Eddig azt hittük, hogy Deák Ferenc a haza bölcse. Tévedtünk. Egy vigaszunk, hogy Deák is tévedett. Ezt Taszler és Dánér képviselő urak állapították meg a nemzetgyűlésen. Ők pedig nem tévedhetnek. Ők szuverének. Különösen a halottakkal szemben. Az élőkkel, azokkal már baj van. Ereky Károly képviselő, mikor Sándor Pál végre mégis bebizonyította, hogy a keszthelyi Berényi nevű zsidó nem akarta megvesztegetni a románokat, kénytelen volt keserűen kifakadni: „Majd jövök konkrét adatokkal. Látom, hogy másképp nem lehet Önnel birni.“ Deák Ferenczel szemben könnyebb a képviselő urak helyzete. Ő már nem él. Őt nem is kell meghallgatni a nemzetgyűlésen. Őt már nem védi a szólásszabadság joga. Mikor Bródy Ernő megkérdezte: „Méltóztatnak talán Deák Ferenc véleményére kíváncsiaknak lenni?“ — a baloldalon zajos kiáltások hallatszottak: „Nem!“ Deák Ferenc nevének említése mint egy nagy árnyék borult rá a nemzetgyűlés termébe. A képviselő urak megijedtek. Hátha kiderül, hogy Deáknak ugyanoian elismerő véleménye volt a zsidókról, mint Kossuthnak vagy Eötvösnek? Mikor Bródy mégis tetemre hívta a halhatatlan kehídei reményét, Dánér Béla közbekiáltotta: „Ő is tévedett!“ A képviselő uraknak, ugy látszik, van érzékük a szónoki fokozás hatása iránt. Taszler Béla megtetézte a közbekiáltást: „Egész 67-es munkájában tévedett Deák!“ Tehát Deák Ferenc tévedett. Miben tévedett? A zsidókérdésben tévedett. Ezentul Deák Ferenc is gyanus lesz, amint gyanus mindenki, aki a zsidókérdésről kedvezően nyilatkozik. Deák azonban nemcsak ebben tévedett. Egész 67-es munkájában tévedett. Így állapította ezt meg Taszler Béla képviselő ur. A nemzetgyűlés 107. ülése után tehát nemcsak a tanszabadságot kell új alapokra helyezni, hanem revideálni kell Deák emlékét is. Deák Ferenc ezentul nem a haza bölcse. Tévedtek, akik őt annak tartották. A hazának új bölcsei vannak, amint új egyetemi törvénye és új árdrágító törvénye. A haza új bölcsei: Taszler Béla, Dánér Béla és Fangler Béla. Ők a haza új bölcsei: a Bélák. Ezt ők maguk állapították meg magukról, amint Napoleon sajátkezüleg tette fejére a császári koronát. Ehhez nem kellett konkrét adatok. Elég volt két közbeszólás. Még csak ellenvetések sem hangzottak fel. Ugyan minek is? Deák biztosan nem akar már beiratkozni az egyetemre. A konkrét adatok ugyan felhangzottak ugyanazon a nemzetgyűlésen, de azok nem Deákot védelmezték, hanem ugyanazok felé irányították apró nyilaikat, akikkel szemben még Deák is tévedett. A kultuszminiszter azt mondotta: „Nem azért volt 1867-től máig ipari fellendülés, mert azt a zsidók csinálták, hanem azért, mert a magyar nemzet annyi esztendő után végre egy rövid, békés időszakhoz jutott (Igaz! Ugy van!) és módjában volt egyszer nem kardot forgatni, hanem a munka eszközéhez nyulni.“ (Igaz! Ugy van!) Ez volt Deák 67-es műve. Ebben tévedett Deák. És csak azért tévedett, mert a zsidókérdésben is tévedett. Aki a zsidókérdésben téved, annak egyéb művében is tévednie kell. Taszler és Dánér képviselő urak minden ténye azért mentes minden tévedéstől, mert ők a zsidókérdést is helyesen oldják meg. Ők csinálják a történelmet, sőt újabban a történetírást is. Megnyugtassuk őket, hogy tévednek? Nemcsak a zsidókérdésben tévednek. Egész 1920-as műükben tévednek — Taszler Béla és Dánér Béla képviselő urak.

Kecskeméti Lipót

a nagyváradi zsinagógában, szembezállva a román terrorral, férfiasan, bátran, hőiesen hirdette, hogy ő és hitközsége: Nagyvárad zsidósága, magyar, magyar volt s magyar marad rendületlenül! Ezért a beszédért, amely — szemközt a román szuronyokkal! — tettnek számított, a törhetetlen hazafias érzés tündöklő és történelmi jelentőségű megnyilatkozásának, mindenütt, az egész világon, nemzeti hősként ünnepezték volna Kecskeméti Lipót főrabbit. Egyedül Csonka-Magyarország vezető politikusai ítélték olyanak az ő szereplését, hogy arról tudomást venni is felesleges. A mai kurzus zsirálói között mégis akadt valaki, aki szóvátette a dolgot a nemzetgyűlésen, s eként aposztrofálta Nagyvárad lelkes magyar érzésű papját, aki mögött egy hazafias munkában eltöltött emberöltő áll: valami Klein Lipót nevű rabbi... Mi — a magyarság érdekében — reméljük, hogy e magyar lapok nem jutnak el a megszállt területekre, s a gyűlölet, gyalázkodás és sértegetés hangját, amelytől közéletünk hangos, nem ismeri meg az elszakított országrészek bús lakója. De ha mégis eljutna egy ujság Nagyváradra Kecskeméti Lipót kezébe s ő meglátná belőle, milyen elismerés járt ki a számára magyar hitvallomásának bátor hangoztatásáért, azt üzenjük neki, hogy ne keseredjék el, ne vegye szívére a dolgot. Nem az egész magyarság, de még csak a mértékadók sem gondolkoznak róla ilyen csuful,

Itt a cenzura 3 sort törölt.

Hazaszállnak . . .

Irta: Löw Immanuel.*

Visszaszállingóznak, hazaszállnak most, messze földről elhurcoltunk. A hadifoglyok csatákjárta határon visszaszöknek, visszatérnek: jön a sebhelyes sok jó vitéz, jön, aki tüzlehelő ágyutól torz hénává lett, jön, akit a számkivetés törődése, nyomora megviselt.

Hazafelé szállnak, hazahívó szóra hazahívó népek. Megelégettek a sanyaruságot, mezitlenséget, vergődést, egyedüliséget, számkivetés bőjtjét, panaszos kenyerét.

Sokáig várta sok beteg szív a harcból vissza kedvesét. Mindennap éledt, minden este kihalt szívében a remény. Most közelg a viszontlátás órája.

Hazahívja, visszavárja, köszönti őket tér, mező, szorongó város, délibábos róna, egetverő bérc, pázsitmezü völgy, virágos rét, kalásztengerü alföld. Fogadják őket enyhe otthon, hitves kárja, gyermek csókja, szülő örömkönnye, testvér ölelése. Hazaszállott vágyuk inséges, idegen keletről, ha nyugat felé uszott a nap fényező korongja, rajzó báránnyelű foszladozó nyája, viharszülő fölleg busló komorsága. Hazaérnek innár ők maguk is.

És felhangzik eléjük üdvözlő örömmel: Boruch habbo! áldott mindegyitek, fáradt hazaszállók, akik el voltatok temetve rideg idegenben, elevenen elföldelve távol világtájban, földrészek ismeretlen messzeségében. Föltámadásszámba mégyen a ti hazatérétek. Hosszu távollét után hogy meglátunk, ősök rendelkezését megértjük, akik ilyenkor megindultan és hálával telten szóltak: Dicsértessék, aki életre kelti a holtakat! Dicsértessék, aki hozsannát adott énekelnünk újból a sűrű sirás és gyötrő gyász után és felednünk adja a multak szenvedéseit a viszontlátás boldog örömeiben.

* A szegedi főrabbinak a hazatérő hadifoglyokról szóló gyönyörű sorait nálunk levő kiadatlan kéziratából közöljük.

Miért hagytatok el bennünket?

— Kiss Arnold szózata a kitérőkhöz Kol-nidré estéjén. —

... „Ma este szabad imádkoznunk a kitért zsidókkal“. Ma este, bűnbánó éjszakánk fenséges engesztelésében kitérülnek templomaink kapui s várják, visszavárják a hűteleneket. Ma este a temetők sírhalmában a megtagadott zsidó apák, az elhagyott zsidó anyák várják szökevény, zászlóhagyott fiaiknak, leányaiknak ajkán az elfelejtett kadis imádságot s halott ajkukon sikoltó kérdés reszket: „miért hagytatok el bennünket? hát ezt érdemelte tőletek a mi életünk hűsége, fáradalma, kínló-dása?!“ Ma este szabad a kitértekkel együtt imádkoznunk. Máskor mindig megvetjük őket, máskor mindig irtózunk a bűnűktől, máskor mindig érezzük, hogy mint csaptak az arcunkba, hogy mint tapostak az imakönyveinkre, hogy mint hagyták el gyáván, reszketve a táborunkat, hogy mint cserélték el a legszentebbet, az örökkévalót a mulandóságért, hogy mint cseréltek lelket — ma feléjük nyújtjuk a kezünket, újra fölkináljuk nekik a mi szenvedéseink kenyerét, a mi gyötrelmeink ürmös italát, a mi üzött hitünket, a mi szegénységünket, a mi elhagyatottságunkat, a mi megtaposott tóranakat, a mi vértanu glóriánkat, a mi bánatos szelicháinkat, a mi világgá kergetett ideáljainkat, a mi csodás hitünknek hervadt, de megújra föltámadó halhatatlan szépségeit, a mi pihenetlen bolyongásunk, a mi szünetlen révkeresésünk, a mi rejtett diadémokkal csillogó koldusgunyánkat, a mi szomorú diadalainkat, a mi diadalmas szomorúságunkat, a mi bánatos büszkeségünket, a mi tépett tóralapjaink örökéletű igazságait, a mi világprédikáló prófétáink sárral dobott gyöngyeit, a mi könnyharmatos reménységeinket, a mi meg nem értett szeretetünket, a mi kikacagott, megvetett ábrándozásainkat, a mi mártírjaink máglyáinak lángjait, a mi dacos gyöngeségünket, a mi agyon nem szurható, kerékbe nem törhető, össze nem zuzható merengéseink: szegény, hős apáink, ájult, halovány anyáink, száz halállal, száz vésszel viaskodó gyermekeink örökségét; régi hitünket, régi irásunkat, régi álmainkat, szomorú, de letörülhetetlen fényben sugárzó igaz életünket, haláltól nem féltő halálunkat, halottas mécseseink virrasztását, bogáncsos sirjaink örök eszményeit, — máskor sohasem — ma este szabad a kitért zsidókkal imádkoznunk.

Ma este *hívlak benneteket*: hűtelenek, halljátok-e a hívó szavunkat?! Ma este látlak benneteket... látlak titeket lélekvergődésben, látom sápadt arcotokon a vivódást, a lélek gyötrelmét... látom kóbor árnyaitokat, talán a zsidó templomok környékén leselkedtek s a kiszűrődő fény sugara körül ólálkodtok s hí, szólít benneteket a megbánás... talán a zsidó temetők környékén jártok s a nyugovó szülőitök sirjára akartok egy könnyet ejteni. Halovány, kósza árnyak! felétek kiáltom a zsidó hit megbocsátó szavát: „*térjete vissza, ti elpártoltak!*“ látlak benneteket, mint a koldus, mint a kifosztott a ház küszöbén, úgy álltok a templomajtóban — máskor nem ismerhetünk titeket, máskor a vér fut az arcunkba, ha látunk titeket, hiszen ki-

csaptátok a kezünkbe az apáink százezer könnyel megszentelt imakönyvét — máskor nincs szavunk hozzátok, ma fölmutatom előttetek ezt a kicsiny, fekete imakönyvet, föllapozom előttetek a bűnbánás, a megtérés halk zsolozsmáit, jöjjetek, van megtérés, van bűnbocsánat, vár a zsidó templom, vár a zsidó temető, a halott apátok vár, a halott édes anyátok vár — jöjjetek, jöjjetek, *elpártolt fiaink* — ma szabad a kitért zsidókkal imádkoznunk.

Máskor sohasem — ma este szabad veletek sirnunk, veletek fohászoknunk. Láttalak benneteket, amikor kitérésre jelentkeztetek, láttalak dölyfösen, vidáman, mint akik egy kelletlen terhet ráztak le magukról, láttalak gögösen, emelt fővel távozni a szobám ajtaján, az hittétek, mások lettetek, azt hittétek, új hittel új emberek lettetek, azt hittétek, a boldogulás tikos szezám-virágát megtaláltátok, hittétek: kibujtátok a régi bőrötökből, azt hittétek: tiétek most már az élet, a szeretet, a méltánylás, azt hittétek, mi a sárban maradtunk, a homályban, ti pedig fönn sütkéreztek, ragyogtok, új élethez fogtok — tudom, jól tudom, csalatkoztatok, a régiéket maradtatok azok szemében, akikhez dörgölözni akartatok, a gyűlölet nyilai tovább is a fejetek fölé süvitenek, a megvevés utánatok kiált, zsidók vagytok, ha csöbörrel öntöttetek is megtérő vizet a nyakatokba, zsidók vagytok, mert a fajotokat el nem hagyhatjátok, zsidók vagytok, ha más hit szent jelvényét öles formában rakjátok is a nyakatokba, az arcvonásaitokat nem tudjátok kisimitani, ha a jellemtelenség tüzes vasalójával is dörgölitek, utánatok sompolyog a gyanu, a bántalom, a kételkedés: zsidók vagytok, mert az ereitekbe más vért semmiféle szivattyúval nem köpülhettek — óh én látlak titeket, vidám társaságban szidják a fajtátok s nektek sunyin mosolyogni kell hozzá, látlak titeket, nőért, hitvesért tagadtátok meg az apátokat, a feleségeket az első civódásnál az arcotokba vágja: zsidó! s a halott zsidó apátokat szidja, a gyermekeitekért tettétek, kitéptétek a zsöngé virágot a talajából, látjátok-e?! a fiatok utját állja a faj, a származás, s a szívükbe meghasonlást, jellesszegénységet ültettetek, látlak benneteket megalázva, csalódva, kiverten, álarcával az arcotokon, pirral a homlokotokon; máskor sohasem szabad veletek könyörögnünk

Itt a cenzura 13 sort törölt.

Rekviem az elesett zsidó hősökért.

A Magyar Zsidó Főiskolai Hallgatók Szövetsége a Dohány-utcai templomban gyászistentiszteletet rendez a világháboruban hősi halált halt zsidó ifjak emlékére. Felhívjuk azokat a zsidó szülőket, akiknek fiuk vagy más hozzátartozójuk elesett, közöljék azok héber nevét és egyéb adatait akár a Szövetséggel, akár pedig az Egyenlőséggel.

Mit csinálnak Temesváron?

Ezt a szende kérdést a nemzetgyűlésnek azon az emlékeztető ülésén harsogta bele az ülésterembe Szabóki Jenő nemzetgyűlési képviselő, amikor Sándor Pál mondotta el nagy beszédét a numerus clausus vitájában. Kétségtelen, a kérdés nem Temesvár mostani uraira, a románokra vonatkozik, hanem a nagyobb ellenségre, sőt a keresztény kurzus mentalitása szerint az egyetlen ellenségre, a zsidókra. Sándor Pál nem felelt Szabóki közbeszólására, a Lipótváros követe annyira népszerű a nemzetgyűlésen, hogy egyetlen mondatát se tudja befejezni anélkül, hogy egy-néhány közbeszólással meg ne zavarják.

A kérdés azonban válaszra vár. Mit csinálnak Temesváron? A zsidók Temesváron folytatják napi munkájukat, ahogy az egész Bánátban nem akad egyetlen kiscgazda vagy földbirtokos sem, aki a megszállás miatt parlagon hevertetné földjét. A temesvári magyar zsidóknak nemes tradícióik vannak. A zsidók évszázadok óta laknak a Bánátban és már akkor szülőföldjüknek tekintették azt a területet és vele Magyarországot, amikor az elnéptelenedett vidékre a Habsburgok Lotharingiából németeket telepítettek oda, a nagy földbirtokos nemesek pedig olcsó munkaerő szerzése céljából oláh és szerb parasztokat csalogattak falvaikba. 1848-ban a temesvári zsidó hitközség titkára, Istenben boldogult Naschitz Adolf, küldöttség élén kereste fel Batthyány Lajos grófot, az első alkotmányos magyar miniszterelnököt és azt az alázatos instanciát terjesztette elő, hogy a zsidók beléphessenek a honvédseregbe. Pedig akkor Temesvár osztrák erődítés volt és amikor a küldöttség visszatért, egyenest a börtönbe vonulhatott, ahol nem tudom, micsoda elmékedéssel töltötték idejüket, de aligha azzal, hogy unokáikról Szabóki Jenő és társai ki fogják mondani, hogy a zsidók nem magyarok, hanem külön zsidó nemzeti-ségűek. Erre aligha gondoltak, mert fiaik valóban bevonultak a honvédseregbe és jóegynéhányan — percentuális számokkal, sajnos, nem szolgálhatunk — Kossuth zászlaja alatt, mint jó magyarok, hősi halált haltak. Mindezekről pedig meggyőződhetik a képviselő ur, ha drága idejéből telik néhány perc, hogy elolvassa dr. Singer Jakabnak „A temesvári zsidók a szabadságharcban” című tanulmányát, amit a Nemzeti Múzeum könyvtárában nyilván megtalál.

Ezek a tradíciók éltetik a temesvári magyar zsidókat. Ez azonban a múltban történt és nem vonatkozik mára, Szabóki Jenő nemzetgyűlési képviselőnek most fölített kérdésére. A közelmúltban a temesvári zsidó fiatalság a 61-ik gyalogezred soraiban küzdött és tett tanubizonyságot nemzeti érzéséről. A képviselő ur könnyen meggyőződhetik erről a nemzeti érzésről, ha elolvassa az ezred történetében, mint viselkedtek a Deutsch Jakabok, Naschitz Györgyök, Kohn Károlyok és Greiner Dávidok. Most sokkal nehezebb helyzetben vannak ezek a zsidók, mint voltak a San-Michelén és a Doberdón, Görz védelmében.

Itt 7 sort a cenzura törölt.

Néhány közismert dolgot közlök arról, hogy mit csinálnak. A temesvári magyar királyi állami főreáliskolából zsidó liceumot csináltak. A román megszállás első idejében az állami iskolákat a felkezetek vették át. A katolikusok megtarthatták a piaristák gimnáziumát, — később történt, hogy nagy-szerű épületüket elrekvirálták a románok —, a reáliskola a reformátusoknak jutott volna, a kereskedelmi iskola a zsidóknak. Amde a református egyház a Bánátban nagyon szegény, a reáliskolát nem tudta volna

eltartani és így történt, hogy a felekezeti közti értekezleten fölállott a zsidók képviselője és a zsidóság ismert hibájából, a tolakodó szerénységből következőleg fölajánlotta, hogy átveszi a nyolcosztályu reáliskolát, a reformátusok vállalják el a háromosztályu kereskedelmi. Most az a helyzet, hogy a zsidó liceum növendékeinek hetven százaléka keresztény, a kereskedelmi iskola tanulóinak 70 százaléka pedig zsidó. Ennek a zsidó liceumnak tanyelve — magyar.

A zsidóság rossz szokásai közé tartozik, — méltóztattak látni a közelmúltban is — hogy ünnepnapjain bezárja az üzleteit. A temesvári zsidók is megtartják ezt a szokást és bezárták üzletüket hosszunapkor és azon az ünnepnapon is, amikor Temesvár nem szeretett képviselőjelöltje, Avarescu román királyi tábornok és miniszterelnök, Vidrigán Sztán, Temesvár szabad magyar királyi város volt főmérnöke, most román királyi polgármestere oldalán, ünnepélyes bevonulását tartotta a városba. A lehuzott redőnyök halálos csöndje fogadta a bevonuló román hatalmasságot, a választáson pedig Geistlinger Ferenc nemzsidó betűszedő, a temesvári szocialista párt elnöke győzött.

A temesvári zsidók jó magyarok, dacára a román megszállásnak,

Itt a cenzura 2 sort törölt.

Ha pedig ezt nem méltóztatnak elhinni, sziveskedjenek elolvasni a nem zsidó Roboz Imrének, a Pesti Élet egykori, a kolozsvári Uj Ember mostani szerkesztőjének a temesvári zsidókat denunciócikkét, melyet csak a minap ismerttetett a nem zsidó Magyar Kurir.

Mindezek után pedig legyen szabad megkérdezni Szabóki Jenő nemzetgyűlési képviselő urat, gondolja-e, hogy tárgyilagos közbeszólása megerősíti a temesvári zsidóságot dacosságában, kitartásában és hazaszeretetésében?

Nádor Jenő.

Milyen nyelven beszélnek a munkácsi zsidók?

Egy francia újságíró a fajok keresztutjájának nevezi északkeleti Magyarországnak ezt a városát, melyet most a cseh megszállás és a kiterőszakolt békeszerződés ideig-óráig elszakítottak tőlünk.

Ott, hol magyarok, rutének, tótok, lengyelek, románok laknak egymás mellett és ahol mindig fontosabb és nehezebb dolog volt magyarnak lenni, mint bárhol e hazában: a munkácsi zsidók mindig odaadó, derék munkásai voltak a magyar művelődésnek. Azon az isten háta mögötti vidéken, mely ugyanazon francia hírlapíró szerint a mai közlekedési, határátlépési és utlevélvizsgálati viszonyok között „messzebb van Páristól, mint Peking vagy Rio de Janeiro” és ahol ama bizonyos kalendáriumot is csak igen kevés helyen lehetett feltalálni: a zsidó házakban mindig akadt néhány magyar könyv, sőt talán még napilap is.

De azért — vagy éppen azért — a munkácsi zsidó mégsem örvendett valami különös rokonszenynek vagy szeretetnek s ha megláttuk itt a pesti utcán kaffiában, tincsesen, görnyedt háttal, talán még magunk is mosolyogtunk egy bánattal vegyes mosolyt rajta. Jött azonban az ellenséges megszállás és a munkácsi zsidót nem láttuk többé...

Mig most aztán váratlanul megint találkoztunk vele, még pedig igen előkelő helyen: egy konzervatív francia lap hasábjain, melyeket a világ legkényesebb arisztokratái szoktak olvasni: a párisi Figaro ir a munkácsi zsidókról.

Ez a világszerte ismert és olvasott lap kiküldte egyik belső munkatársát, Raymond Recouly-t a Kárpátokba, hogy hiteles helyszíni tapasztalatok alapján írjon Ruténország mai állapotairól.

Ennek a lapnak szeptember elsejei száma *Le carrefour des Races* (A fajok keresztútja) címen vezércikként hozza a kiküldött tudósító beszámoló levelét, melyben többek közt a következőket olvastuk:

„Munkács . . . Kelet-szlovákia legvége, közel a galíciai határhoz . . . Munkács zsidó metropolis, lakosainak több mint fele zsidó. A városnak megvannak a maga zsidó intézményei, iskolái, szemináriumai . . . Amikor megérkeztünk, délután négyóráig, az utcák telve voltak fekete kaftános emberekkel, kiknek legnagyobb része még a rituális hajtincset hordja és akik kis csoportokban ki tudja miféle tranzakciókat bonyolítottak le.“

A cikk írója a továbbiakban azzal foglalkozik, hogy Ruténországot a magyarok ezer éven át tartották a kezükben s mindenre erősen rányomták a bélyegüket. Majd így folytatja:

„A városok zsidó-magyarok és ott csakis magyar beszédet lehet hallani.“

(Les villes sont judéo-magares et l'on n'y entend guère parler que le hongrois !)

Íme, a munkácsi zsidók magyarul beszélnek, csak magyarul. Ez ott most tudvalevőleg nem érdem; nem előny, kedvezés, előrehaladás jár érte, hanem meghurcoltatás, bebörtönzés és cseh szurony. És az elszakított munkácsi zsidók magyarul beszélnek; jól tudtuk mi ezt eddig is és megállapítja most, bármennyire kelletlenül — a csehbarát Figaro is. És ugyanezt fogják konstatálni, a szétdarabolt Magyarország bármely sarkába küldjék is ki tudósítóikat a francia, angol, amerikai vagy akár magyar lapok.

Dr. Fábrián Ferenc

Érdekes „helyreigazítás“.

Tekintetes Szerkesztő ur!

Hivatkozással b. lapja múlt heti számában — Pozsonyban időzésem alatt, a numerus claususról megjelent nyilatkozatokra, méltóztassék tudomásul venni és közölni, hogy egyetlen sajtóorgánium számára sem adtam nyilatkozatot a kormányjavaslat felől. Félremagyarozás elkerülése végett tartózkodás nélkül és nyíltan vallom azonban, hogy nemzetünk jövő életében is érintetlenül kell maradnia a jogegyenlőség magasztos elvének, a jól megszerzett jogok feltétlen tiszteletben tartásának és a nemzeti szabadságharcunk „örök-érvényű“ vívmányait képező negyvennyolcas szabadságjogoknak. Ezek jól értelmezve, nem gátolják azt, hogy Magyarország keresztény jellege fennmaradjon, illetőleg visszacsereztessek. Magyarország ezen szabadságjogok varázserejével is ellenállhatatlan vonzerőt fog gyakorolni az elszakított részek szerencsétlen leigázott népességére. Ezen szabadság jegyében — in hoc signo — gyorsan feltámad szép hazánk.

Budapest, 1920 szept. 26.

Fogadja szerkesztő ur üdvözetemet.

Dr. Kmetty Károly,
professzor.

A „Komárom“ zsidó ellenforradalmárja.

Rosenthal Lajos (1895, Nagy-Réde) tengerész a Radetzky, majd a IV. Károly császár nevű hadihajókon, Károly-csapatkeresztes és vaskeresztes katona, a vörös uralom alatt, 1919 június hó 18-án önként jelentkezett, mint ellenforradalmár, szolgálattételre. A Komárom nevű monitorra került, amelynek akciójában június 24-én résztvett. Az ellenforradalom leverése után a monitor szerb vizekre futott, a szerbek lefegyverezték s a tengerészeket Sebenicóba internálták. Rosenthal Lajos Sebenicóból 1919 szeptember 6-án hazaszökött és súlyos betegen érkezett meg Budapestre. 1919 szeptember 8-án felvétetett a Szent István-kórházba, s ott szeptember 25-én meghalt.

Özvegy Münzné nyolc fia.

Özvegy Münz Hermanné kunmadarasi lakosnak nyolc fia szolgált a háboru alatt és pedig:

1. Münz Ferenc (1879) honvéd az 1. honv. gy.-e.-ben. Egyszer sebesült.

2. Münz Zoltán (1882) gyalogos a 16. vonatzászlóaljnál. 49 hónapig az arcélen.

3. Münz Sándor (1884) őrmester a 68. közös gy.-e.-ben. 36 hónapig az arcélen.

4. Münz Sámuel (1889) őrmester a 68. közös gy.-e.-ben. 24 hónapig az arcélen.

5. Münz Lajos (1891) őrmester volt egy élelmezési raktárban.

6. Münz Farkas (1894) őrvezető a 17. népf. gy.-e.-ben, az I. o. ezüst vitézségi érem tulajdonosa, 1916 július 16-án eltűnt.

7. Münz József (1897) tizedes a 68. közös gyalogezredben. 1916 július hó 21-én orosz hadifogságba esett.

8. Münz Miklós (1900) tizedes a 7. honvéd tábortüzérezredben. 5 hónapig az arcélen.

Krausz Zsigmond.

Krauss Zsigmond (1896, Zenta) főhadnagy a m. kir. 6. honvéd gyalogezredben. 1915 őszén, a Doberdón kiérdemelte az I. o. ezüst vitézségi érmét. A Doberdóról nagybetegen hazakerült Szabadkára, ahonnan 1916 tavaszán Bukovinába tért vissza ezredéhez. A Kirilibábanál vívott harcokban Krauss Zsigmondot kiválóan vitéz magatartásáért Nagy Pál tábornok soron kívül hadnagyi előléptetésre és az arany vitézségi éremre terjesztette fel. Krauss úgy a hadnagyi rangot, mint az arany vitézségi érmét megkapta. Sebesülése után a kirilibabai tábortörházban Tisza István is meglátogatta.

Krauss Zsigmond fivérééről: Krauss Béla szombat-helyi kereskedőről, aki a 46. közös gyalogezred 1. századában szolgált, mint őrvezető, s a Doberdón 1915 nyarán az I. o. ezüst vitézségi érmét kiérdemelte, már megemlékezett az Egyenlőség.

A 65. közös gyalogezred nagy ezüst vitézségi éremmel kitüntetett huszonnyolc zsidó katonája.

A volt császári és királyi 65. gyalogezredben (Munkács) az I. o. ezüst vitézségi érmét is kiérdemelték a következő zsidó katonák:

1. Weiss Rudolf, zászlós. 2. Frankfurt Sámuel, zászlós. 3. Spitz Pál, távirász őrmester. 4. Schwarz Sándor, hadnagy. 5. Schweiger Jakab, hadapródjelölt. 6. Dr. Bárdos István, hadnagy. 7. Dr. Földes Andor, zászlós. 8. Sorger Árpád, zászlós. 9. Feldmann Béla, őrmester. 10. Hajdu István, hadnagy. 11. Türk Sándor, hadnagy. 12. Lazarovits Sándor, e. é. ő. tizedes. 13. Klein Fülöp, őrmester. 14. Dr. Kerekes Béla, hadnagy. 15. Schwarz Mór, gyalogos. 16. Reiter Dezső, e. é. ő. tizedes. 17. Beck Ferenc, tiszthelyettes. 18. Werner Emánuel, zászlós. 19. Mermelstein Henrik, őrmester. 20. Jónás Vilmos, zászlós. 21. Polgár Sándor, hadnagy. 22. Fischer Dávid, őrvezető. 23. Bródy Miklós, gyalogos. 24. Neumann Sándor, hadnagy. 25. Klein Miklós, őrvezető. 26. Dr. Földes Géza, hadnagy. 27. Lebovics Sándor, zászlós. 28. Harmat Sándor, zászlós.

A felsoroltaknak az I. o. ezüst vitézségi érmén kívül természetesen egyéb kitüntetések is vannak. Harmat Sándor zászlós például tulajdonosa az arany vitézségi éremnek is, s Klein Fülöp őrmesternek, aki az ezred összes ütközeteiben résztvett, csak a kis ezüst vitézségi éremből három darabja van.

A lista nem teljes.

Jom-Kippur.

Ahogyan egy keresztény asszony látta...

Boldog gyerekkoromban sohasem hallottam róla. Sőt egyáltalában sokáig nem volt tudomásom, nemhogy „zsidókérdés”-ről, hanem arról sem, hogy a jó Isten teremtményeit fajok és felekezetek szerint szokás megkülönböztetni. A jó Istenről korán tudtam s az a drága, bölcs és nemes ember, akinek a losonci temetőben nyugvó áldott poraihoz rajongó és hűséges gyermeki halám suhan e percben, arra tanította 4—5 éves fantáziámat, hogy Istent és az ő jóságát megtaláljam minden porszemben, minden fűszálban, minden emberparányban. És így lett nekem testvérem, rokonom az udvarunk öreg fűzfája, a temetővölgybeli csorgókat, a gácsi vár kékködős szilhuettje, a katonabanda bombardóját vonszoló kis fehér poni: Jupiter, az öreg, ráncos, reszketős kezű sarki kofa: Gálné s a vörösszeplős kis szomszéd lány: Sonnenfeld Náncsi. . . . Mindent és mindenkit a vérségi összetartozás hevével szerettem és esőpnyí emberlelkem előtt ma forró és fájdalmas szégyennel takarom el az arcom. . .

Az első foltot akkor kapta a Szépség és Igazság sugárzásában fűrésztött gyermekszivem, mikor azt a sirt már behantolták. Iskolába küldtek tanulni s megijedtem, hogy különböző vallások vannak a világon, de az egyedül üdvözítő: az enyém. Hittem is, nem is; hiszen keresztapa erről sohase szólt nekem, pedig megmutatta elégszer a milánói dómot, a genti katedrális, a wieni István-templomot, a kassai Mihály-kápolnát, ezeket mind ő maga rajzolta le s még mennyi más híres templomot ismertem képről! De nem az volt a fontos, hogy templom, hanem az, hogy: szép. . . Nos hát, nehezen fért a fejembe, hogy az én egyházam különb lehetne a maga ormótlanságával, mint a karcsu tornyu, kőcsipkés, kakasos templom, vagy a régi, mohosfedelű, csillogós, vagy pláne a négykupolásnál, szivárványszínű ablakaival, lent a Tugár partján. Hét éves elmém csak a templomok különbségét fogta fel, a dogmákig hogy érhetett volna? . . . Otthon azonban valami „jobb minden” foglalkozott velem üres óráiban s mikor II. osztályos olvasókönyvem csodáihoz szokás szerint Náncsit is odainvitáltam: ez a perszóna tiltakozott „a kócos rüfke” társasága ellen. Passzív természet voltam akkor is és csak titokban sirattam meg Náncsit; még panaszt se mertem tenni, hiszen „rábizták” a Marira. Mari pedig ambícióval fejlesztette gyermeklelkem felburjánzó dudvát: hiúságot, álszégyent, hűtlenséget, végre árulást és gonoszsgot. Előbb csak arra jöttem rá, hogy én „uri kisasszony” vagyok, a Náncsi meg handlé; utóbb megtanultam, hogy ezt a megbélyegzett fajtát gyűlölni és bántani kell, hisz „ők ölték meg az édes Jézust”. . . Iskolabajáram harmadik hónapjában már én is fujtam az ötletes zsidó-csufoló mondókákat és karácsony előtt már kinyujtottam a nyelvemet Sonnenfeld Náncsira. . . Náncsinak azonban volt egy várrónő néje, a Neszi, s mikor ruhát hozott próbálni: bepanaszolt. Nagy ekzekució következett, bocsánatot kellett kérnem és szigorú tilalom adatott ki a csufolódásra.

— Tanuld meg, hogy nem tehet róla, hogy zsidó. Éppen úgy nem illik azért kicsufolni valakit, mert zsidónak született x x x x x x x x x x x x x x x x

Nem voltam buta gyerek és gondolkozásra neveltek. Eltűnődtem: tehát „nem illik”. De ha „nem tehet róla”, akkor ime még keresztmama szerint is valami defektusnak kell lennie, hogy zsidó! . . . A tilalmat azonban mégis respektáltam és Cserei Ileszi megvert, hogy nem mentem velük a zsinagóga falára firkálni. De Náncsival elszakadtunk egymástól s Mari azt állította, hogy ennek az édes Jézus örül. Az elemi iskolán túl, a pol-

gáriiban, — állami lévén, — összekerültem a zsidókkal. Megiehető fegyelem alatt voltunk, de bizony azért egynek-egynek eljárt a szája és estek sértődések, olykor egész az osztályfőnökiig, sőt az igazgatóig elérő zajjal. Határozottan emlékszem, hogy mikor az őszi ünnepek alatt az osztály fele hiányzott, mi többiek — IV. osztályos kisasszonykák — szü-ndián csataüvöltéssel éltetjük a „hossznap”-ot, örömmünkben, hogy „magunk közt” lehetünk. . . Aztán gimnáziumba kerültem, Pestre, kis vidéki lány; egy lelket sem ismertem a sok száz leány között s önkéntelenül a padbeli társaim felé hajolt a bizalmam. Félénkségemnek mind a hárman megható gyöngédséggel jöttek elébe s egy hét alatt „imádtam” őket. Aztán beosztottak bennünket egy hétfőn „vallás szerint”, amiatt, hogy melyik felekezet melyik terembe menjen a házi istentiszteletre, s akkor kiderült, hogy az én három legjobb barátóm: zsidó.

Itt 35 sort a cenzura törölt.

Nekik továbbra is kedvencük maradtam, igazságos, nagyszívű leányok voltak, de keresztény társnőim mindvégig úgy néztek rám, mint egy rendkívüli tünémenyre!

Aztán jöttek-mentek az évek gonddal, küzdéssel; itthon a falumban alig tűnhetett a szemembe Jom-Kippur, mert a négy fal között éltem többnyire, 1908-ban megint Budapesten ért a nap, de csak arról tudtam meg, hogy valami gyors záporos elől szegény jó Gyóni Gézával bemenekültünk a Gutenberg-palotában létezett — gondolom — Intim-színházba és „végigéltünk” egy előadást, amelyben undorítóan kicsufolták a zsidóságot s amelyhez egyes zsidók kacagtak és tapsoltak legtöbbit. Tele volt velük a színház, mert — okolták meg a szinpadról — hosszú napot ülnek. . . Felháborodtam, majd elszomorodtam: hát a kiengesztelés ünnepe így profanizálják, ilyen aljas cinizmussal, ők maguk, egyes zsidók? Hiszen hogy keresztény üzne így csufot a vallásából, arra a jelenkor nem mutat fel példát.

Megértettem: a zsidóság salakja volt, mely akkor a színházban ült. Szomorú emlékem ez a Jom Kippur. . .

És végre 1919-ben, Brassó fellegrárában, egészen közeljutott nemcsak megértésemhez, de lelkem legbensőbb érzéseimhez is, Jom-Kippur ünnepe. . . Weisz Janka, a brassói zsidóleány-egylet alelnöke, egy kincsesszívű fiatal leány, kieszközölte, hogy a zsidóvallású foglyok Jom-Kippur előestéjén bőséges rituális étkezést kapjanak a hitközség adományából. Mérethetetlen fáradsággal és szeretettel gyűjtötték és készítették elő ezt a néhány száz emberre szánt vacsorát, — hiszen a „rituális koszt” címén valamennyi éhes magyart jól akarták lakatni! — s mikor délután felhurcolták a töméntelen ennivalót a várba, az oláhoknak a szemük is dülledt a nézésbe. Ugyanakkor nekem is látogatóim voltak, kiktől pontos és számszerű adatait kaptam annak a ropant aranyu jótékonyagnak, melyben a brassói nőegyletek a fogoly és internált magyarokat részesítették.

Itt 4 sort a cenzura törölt.

A számszerű adatok bizonyítják, hogy a fogolysegítés négyötödrésze a zsidó nőegyletre esik s magam vagyok a tanuja, hogy Weisz Janka, Elekes Olga és Jeremiás Bella mikor a leányegylet vagyona kimerült, hárman, naponta, koronánként gyűjtötték össze azt az összeget, amelyből a tüdőbeteg magyar foglyokat augusztustól decemberig, míg a kórház feloszlott, állandóan száz liter tejjel látták el. Azok a katonák, akik a Bertalanbarakkban, az oláhok beteg-kosztján elpusztultak volna, elfelejthetik, hisz nem is tudják, ennek a három fiatal leánynak a nevét, de én márványba szeretném vésetni! . . .

Es este feljött a csillag s a zsidó foglyok a belsővár egyik termében gyültek össze ájtatosságra. Egy jóhangu fiu énekelte a Kol-Nidre-t. Egyik kedvencem értem jött: vegyek részt az ájtatosságon, csak kapjam magamra a fehér pongyolát (az egyetlen ruhát, melyet utidresszemen kívül magammal vittem a kilenc hónapra kinyult „kirándulás“-ra...), mert fehér ruha szokás és kötelező nőknél ez alkalomkor. Rendben van, 5 perc múlva illő érdeklődéssel köztük voltam. És az a primitív, lócákkal, priccsekkal burtozott szoba a gyertyák fényében, a dús, meleg limbre-jü férfihang tolmácsolta gyönyörű melódiáktól s talán a szivemben halmozódott sok-sok érzéstől — igazán templommá magasodott. Forró áhitat szállott meg és kibuggyant a szememben, térdem megcsuklott, önkéntelenül, a leborulás mozdulatával a Legfőbb Ur előtt s láthatatlanul verte mellemet, nem az öklöm, hanem a bensőséges, igaz emberszeretet mély megbánása, mely Teremtőmmel megbékélni készített a kiengesztelés nagy zsidó ünnepén,

Itt a cenzura 2 sort törölt.

és minden Jom-Kippurkor meg fogom követni szivemben azokat a zsidókat, akik azért szenvednek, mert zsidóknak születtek. Nem személyes adósság ez immár, hisz Sonnenfeld Náncsi, tudom, rég megbocsátott...

Szeghalom, 1920.

Nil.

A nagyváradai román választások.

Julius végén Nagyváradon megtartották a román képviselőválasztásokat. A választáson háromezernégy-száz választópolgár közül *háromszázharminc szavazott le, ezek között egyetlenegy sem volt zsidó.* A nagyváradai zsidók *tüntetően távol maradtak a román választásoktól.*

Adakozás zsidó célokra.

Rein Áron gyáros a jomkipuri istentisztelet alkalmából a VI. kerületi Aréna-uti templomban százezer koronát adományozott jótékony célra és ebből hetvenötezer koronát Krakauer Samunak, a VI. templomi körzet nagyérdemű elnökének arra a célra bocsátott rendelkezésére, hogy az Aréna-uli templom mellett levő telket *zsidó iskola céljaira szerezze meg.*

Miklós József szesznagykereskedő szukosz első napján a Dohány-utcai templomban *kétszázötvenezer koronát adományozott, ebből ötvenezer koronát a zsidó gimnáziumnak, ötvenezer koronát a külföldön tanuló magyar zsidó egyetemi hallgatók segélyezésére.*

Winterberg Gyula végrendelete.

A központi járásbiróság előtt péntek délelőtt hirdették ki Winterberg Gyulának, a Pesti Chevra Kadisa elnökének végrendeletét. A végrendelet intézkedéseit az egész pesti zsidóság nagy érdeklődéssel várta, mert Winterberg Gyulának nagy jótékonyága és a zsidó közintézmények iránt tanúsított szeretete közismert volt. Dr. Stamberger Ferenc közjegyző mutatta be a bíróság előtt a végrendeletet. A kihirdetésnél ott voltak felekezeti részről Gábor Gyula, a pesti izr. hitközség és dr. Endrei Henrik, a Chevra Kadisa főtitkára. Winterberg Gyula családjának hagyományozott összeg után zsidó közéleti célokra a következő összegeket hagyományozta:

Egész vagyonának husz százalékát a pesti Chevra Kadisára hagyományozta, hogy ebből az összegből új székházat vásároljon vagy építsen. Az új ház Winterberg Gyula nevét viselje.

Husz százalékot a pesti hitközség zsidó gimnáziumának nevét viselő alapítványként, amelynek

kamatata a gimnázium fenntartására fordítandók. Az alapítvánnyal a pesti hitközség előjárósága rendelkezik.

További négy százalékot a Chevra Kadisának hagyományozott abból a célból, hogy a Kerepesi-uti temetőben lévő családi sírboltját az életében közölt tervek szerint kiépíttesse.

Vagyona két százalékát a Chevra Kadisának abból a célból hagyományozta, hogy azzal a még életében felesége, született Steinfeld Ida nevére tett ötvenezerkoronás alapítványát gyarapítsák.

Vagyona két százalékát az izraelita nőegyletnek nevét viselő alapítványként, két százalékot pedig a Magyar Izraelita Kézműves- és Földmívelő-Egyesület számára hagyta nevét viselő alapítványként. A két egyesület az összeg felett szabadon rendelkezhetik.

A zsidó közintézményeknek ezuton jutott adományok nagyságát a mostani valutáris viszonyok mellett nem igen lehet felbecsülni és nem állapítható meg a nagysága azért sem, mert nem tudni, hogy azokból a károkból, amelyeket a románok Winterberg Gyulának kétezerötyszáz holdas horti mintagazdaságában okoztak, mennyi térül meg. Végrendeletében gondoskodik Winterberg Gyula rokonságáról is és különös melegséggel emlékezik meg unokaöccséről, Hartmann Ludo dr.-ról, aki most Ausztriának berlini követe. Hartmann Ludo dr. Hartmann Móricnak, a nagy osztrák költőnek a fia. Tekintélyes összegeket hagyományozott Winterberg Pester elő rokonainak is.

Elismerés Hevesi Ferencnek.

A nagyünnepék alkalmával általános feltűnést keltett Hevesi Ferenc, Hevesi Simon dr. főrabbinak a fia, aki az izraelita fiúárvaházban berendezett templomban mondott Kol Nidre estéjén a numerus clausus kapcsán mélyen járó gondolatokban gazdag beszédet. A huszonkétéves Hevesi Ferenc a felnövekvő rabbinemzedéknek biztató büszkesége.

A napokban felkereste Hevesit az árvaház négytagu küldöttsége Vida Jenő elnök vezetésével s a következő elismerő levelet nyújtotta át neki: Szeretett Hittestvérünk! Ószinte örömmel ragadjuk meg az alkalmat, hogy a főünnepi istentiszteleteinken tartott magas szárnyalású hitszónoklataiért legmelegebb köszönetünket és őszinte elismerésünket nyilvánítsuk. Templomi közönségünk megindult lélekkel hallgatta hitközségünk szeretve tisztelt, nagyérdemű főabbija nagytehetségű fiának mély tudásra valló, rendkívüli ékesszólással előadott exhortációit, amelyek oly nagy hatással járultak hozzá istentiszteleteink fényének emeléséhez és azok magasztossá tételéhez. Mídon örömünknek és büszkeségünknek adunk kifejezést, hogy első nyilvános hitszónoklatai intézetünk templomi csarnokaiban hangzottak el, — őszinte szívvvel kívánjuk, hogy ezen nevezetes mozzanat lelkipásztori pályafutásának dicső kezdete és maradandó záloga legyen. Budapest, 1920 szeptember hó 24. Kiváló tisztelettel és hitrokoni üdvözléssel: a pesti izr. hitk. fiúárvaháza előjárósága: Vida elnök, Frankl Tivadar előjáró, Kabos titkár.

Haller István

beszédében, mint forrásra és érvre Kahn Lipót bécsi főrabbi is szíves volt hivatkozni. Megállapíthatjuk, hogy Kahn Lipót nevű főabbija Bécsnek sohasem volt.

Itt 4 sort a cenzura törölt.

Hajszálakat hölgyek arcáról, karjáról végleg kirtja feleséggel Pollák Sarolta kozmetikus, Budapest, VI., Andrássy-ut 38. „Miracle“ hajeltávolítószert széküldőse utasítással. Szépségápolás. Személtisztítás. Fagykezelések.

Csernoch és Prohászka.

Ezt a cikket a cenzura törölte

A békeszerződés — érvénytelen.

Többször megemlékezett már az Egyenlőség dr. Singer Berthold chicagói egyetemi tanárról, Spanyolország amerikai konzuláról, aki fáradhatatlan buzgalommal dolgozik a széttépett Magyarország érdekében. Singer Berthold megalakította az Amerikai Magyarok Szövetségét, amely hatalmas agitációt fejt ki Magyarország területi integritásáért, legutóbb pedig 70 oldalas memorandumot nyújtott át Washingtonban az Egyesült-Államok külügyminiszterének, amelyben hatalmas jogi érvekkel kifejli, hogy a trianoni békeszerződést az Egyesült-Államok nem tekinthetik érvényesnek. Singer Berthold lépéséről hasábos cikkben emlékezik meg a The Chicago Daily Journal című napilap. A lap érdeméhez képest méltatja a memorandumot és nagyon hizelgően emlékezik meg Singer Bertholdról, akit a világ egyik legkiválóbb nemzetközi jogászának nevez. Ime ilyen az idegenbe szakadt magyar zsidó hazafiassága.

Mártírnak lenni szegény! . . .

Egykor csupán a vér s a mult kötött,
hogy örködjem a testvérim fölött.

A szenvedés s a régi Fáraók,
Akiknek csak korbácsra voltunk jók.

Sivó homokban lett síró sebek,
kötötték össze forrón veletek.

De ma — ma százszorta több az okom,
hogy virrasszak, mint örködök rokon.

Mert jajjaitok, e könnyes világ,
vérembe mar és a szívembe vág.

S most ha zsidót kergetnek valahol,
mindannyiszor az én szívem lakol!

De — nem kell nekünk a Judási csók!
Mi nem vagyunk mártiroknak valók!

Mártírnak lenni: szegény már ma nap!
Arcunkba egyformán süt le a nap.

Ne mártírok, szabadok legyünk!
Ez isteni és szent jogunk nekünk.

S ki vétekben fűröszöttötte szemét:
Kövesse meg a népét s Istenét!

Somlyó Zoltán.

Váratlan krízis Palesztinában.

Megdöbbenést keltő, sajnálatos hírek érkeznek a palesztinai helyzet kialakulásáról. A palesztinai zsidó kormányzat hivatalos lapja, a Doar Hayom, szomorú cikkeket ír arról a helyzetről, amely hirtelen Palesztinában kialakult.

Augusztus 19-iki számában a következőket írja Hagi-ro ve avada (Kivándorlás és munkalehetőség) című cikkében:

Ezen és ezen hagyják el Palesztinát. A kivándorlást a munkalehetőségek hiánya okozza... A zsidók ezrei járnak itt munka nélkül. Ha ezt Londonban nem értik meg, értsék meg Palesztinában.

Augusztus huszadikán El haozvim (A hűtlen elhagyókhoz) címmel újra cikket írt a lap a kivándorlásról.

A bevándorlás jóformán meg se kezdődött országunkban, csak néhány ezer elszánt ember érkezett meg, de annál inkább erősödik a kivándorlás, még pedig olyan mértékben, aminőre a legutolsó évtizedekben nem volt példa. Több száz zsidó család hagyta el ez évben Palesztinát és még ennél is több készül az

utazásra. Azok, akik hivatottak volnának felépíteni az országot, most az Amerikába szóló utlevél megszerzésével foglalkoznak. Amire a zsidó emigránsok megérkeznek, addigra az ország régi lakosai eltűntek. Öregek, itt született ifjak egymásután hagyják el ezt a földet. Mi ennek az oka? Ez a rettenetes kérdés kell, hogy foglalkoztasson bennünket. A kivándorlók szégyent és gyászt hoznak ránk. Akik itt születtek, itt laktak, azoknak kötelességük volna itt maradni, nem szabadna olyanoknak érezniök magukat, mint akik csak átmenetileg laknak ezen a földön. Nem lehetnek ma itt, holnap Amerikában.

Augusztus 31-én „Erec Jiszroél, vagy Amerika“ a címe a kivándorlással foglalkozó cikknek. Jeruzsálemi és egyéb városok zsidó lakosai kora reggeltől késő estig állanak az amerikai konzulátus épülete előtt, — írja a lap — hogy utlevelüket kivegyék. Ugyanazokon a hajókon, amelyekkel új vállalkozók érkeznek, utnak indulnak Palesztina régi lakosai. Ez nem tulzás, nem fantázia, nem rémlátás. Nézzék meg csak egy pillanatra a pályaudvarokat és kikötőket és meglátják az Amerikába készülő zsidó kivándorlók raját. Láttam tegnap egy hatvanéves zsidó embert, itt született, családja száz éve lakik Galileában. A legutóbbi arabs lázadáskor szétrombolták a farmját, nem volt aki segítsen rajta és most elhagyja Palesztinát. A kivándorlás főoka — folytatja a cikkíró — a kenyérgáz és a munkanélküliség. De meg kell mondanunk nyíltan, hogy a londoni kongresszus szomorú eseményei és a cionista szervezetekben beállott viszálykodás nem csekély mértékben járulnak hozzá a kishitűség és a kivándorlási láz meg erősítéséhez.

Az európai cionista szervezetek is tudják Palesztina megdöbbenő helyzetét és ezzel magyarázható a zürichi központi sajtóirodának jelentése, amely arról számol be, hogy a londoni cionista központ sürgönyileg utasította az összes országok cionista szervezeteit, hogy a kivándorlásra való előkészületeket hagyják azonnal abba a palesztinai inség és munkanélküliség miatt. A londoni cionista központhoz augusztus 31-én a következő sürgöny érkezett Jeruzsálemből: „Figyelmeztetjük a cionista központot és az összes szervezeteket a fenyegető zsidó katasztrófára. Minden erővel fogjanak össze, hogy a krízissel valahogyan megbirkózzunk.“

Meggyőződésből.

Irta: Kiss Arnold.

Személyek:

A zsidó pap.
Egy ijedtképű, kis ember.
Mérnök.

A két tanu. Két ev. református hitű, méltóságos ur.

Az ijedtképű kis ember, a zsidó pap asztala elé lép. (Hebegő, zavarodott, kapkodó szavakkal:) Rabbi ur... tessék tudomásul venni, hogy kikeresztelkedem.

A zsidó pap: Legyen szíves, mondja meg az okát is, mi indítja erre a cselekedetre?

Az ijedtképű kis ember (dühös lesz, az ajka széle remeg, fölindultan): Ne faggasson a rabbi ur. Nagykoru vagyok, a tetteimnek magam vagyok az ura. Elég intelligens is vagyok hozzá, diplomám van, hogy a cselekedeteim horderejét magam ítéljem meg. Meggyőződésből teszem.

A zsidó pap (csodálkozva): Meggyőződésből? Hát vajjon tanulmányozta-e ön a zsidó hitet és a fölvenni szándékolt új hitének tanításait... és így jutott-e arra a meggyőződésre, hogy a zsidó hit tanaiban kevesebb az igazság, az erkölcs, mint más hit tanaiban?

Az ijedtképű kis ember (dacosan, megbicsakolva magát, hebe-hurgya, szapora szavakkal, kínosan verejtékező homlokkal): Igenis... ezt tettem... gondol-

koztam... tanulmányoztam... egybevettem a két hit igazságait egymással... s meggyőződtem... az új hitem az igazabb, annak a tanai a meggyőzőbbek...

A zsidó pap (látja az ijedtképi kis ember egyre növekvő izalmát, pírborult arcát, elszomorodottan konstatálja magában, hogy a jelen esetben kár minden további szó, rezignáltan üti föl a kitérők bejegyzésére szolgáló anyakönyvet, s fölveszi az ijedtképi kis ember nacionálját. A rovatok szerint kérdezi egyenként): Neve?... születéshelye?... apjának neve?... anyjái?... lakása?... (föltekint az anyakönyvből): milyen hitre tér át?

Az ijedtképi kis ember (erre a kérdésre szörnyű zavarba jön. Az arca még ijedtebbre válik. A homloka még jobban verejtékezik. Hebeg... gondolkozik... gyötri magát... sehogyan se jut az eszébe, hogy ugyan milyen hitre is kíván áttérni? Végre, végre mentőgondolata támad. Verejtékező diadallal böki ki): *Protestáns hitre!*

A zsidó pap: Ez a meghatározás nem elegendő. Jelölje meg közelebbről: milyen hitet irjak az anyakönyvbe?

Az ijedtképi kis ember (egészen elvesziti a fejét. Nem talál feleletet. A verejtékesöppek most már valóssággal gördülnek a homlokáról. A hebegése egyenesen rémületes):

Itt a cenzura 2 sort törölt.

(könyörgő, megváltásért, kiegészítő igéért epedő tekintetet vet a két tanu felé, aztán halk, szégyenlősen rebegő szavakkal kérdi tőlük): milyen... milyen hitre is fogok áttérni?...

A két tanu (

Itt a cenzura 3 sort törölt.

az egyik tanu megkönyörül a vergődőn, s még mindig kacagva, úgy, hogy alig tud beszélni, odasugja a kinlódó, ijedtképi kisembernek): *Ev. ref.!*...

Itt 20 sort a cenzura törölt

A szomszéd ágyon.

Einstein professzorról eddig kettőt tudtunk. Az első: hogy Newton óta a világ legnagyobb természet-tudósa. Ezt egy angol tudóstársaság állapította meg. A második: hogy a német nacionalista diákok csunya és izléstelen tüntetést rendeztek ellene. Ezt a hírlapokból tudtuk meg. Most azt is megtudtuk róla, hogy szellemes ember is, mint a zsidó lángelmék mind, akár Heine, akár Börne, akár a tréfás Saphir, akár Freud professzor. Erről maga adott bizonyítványt a Vossische Zeitung-ban, melyben a következő hasonlattal nyilatkozott támadóiról: — Ugy érzem magam, mint aki szép ágyban fekszik, de poloskák től szenved.

A poloskák nem fognak megártani Einstein professzornak, amint elődjének, Galileinek még az inkvizíció sem ártott meg. Azért mégis mozog a föld, és Galilei tanításai, neve ma is élnek, ha őt meg is állították... A mai tüzek, amelyek fekete lángnyelvekkel nyaldossák körül a világraszóló és bátor tudós alakját, kevésbé veszedelmesek, mint ama máglya apró, vörös lángnyelvei, ha messzibbre hatók is látszólag és ma talán beborítani látszanak is a világot. Az igazi tudományosság nemzetközisége még mindig erősebb, mint a tudományt támadó, exkluzív jelszavak és pl. Einstein professzornak a támadások ellenére, sőt a világháború és a fajok ádáz ellentéteinek ellenére is sikerült elérnie, hogy az angol tudományos világ felvette az érintkezést vele, a német tudóssal. Így legfeljebb Németország lesz újra szegényebb egy

nagy tudóssal és Mendelssohn, Ehrlich és Rathenau után a zsidó Einstein legfeljebb nem német márkával fog bevonulni a tudomány halhatatlanságába. A poloskacsipések ellen már szépségflastromokat is kapott a kiváló tudós. Elsőnek tanártársai siettek felháborodásukat kifejezni az inzultusok miatt. Salzburgból pedig éppen a héten fejezték ki sürgönyileg rokonszenvüket és ragaszkodásukat nem kisebb nevek, mint Bie Oszkár, Kraus Werner, Latzko Andor, Moissi Sándor, Reinhardt Miksa, Terwin Johanna, Thimig Hella és Stefan Zweig.

Bennünket a metsző ötletességü poloskahasonlatból kettő ragad meg. Az egyik a nagy lángelmék jellemző aranyló optimizmus. Einstein szépnek látja azt az ágyat, melyben gyönyörű álmait álmodja. Az emberiség ma nem nyugodt és kényelmes ágyakban pihen, inkább kórágyon sinylődik. Mi is az ilyen kórágóban fekvőnek a tekintetével nézünk át Németországra, az Einstein-affér alkalmával. Elfog bennünket a kórházi betegnek az a csodálatos részvéte, amellyel hajlandó a maga baját elfeledni, ha a szomszéd ágyon valakit szenvedni lát. A másik ágyon ideges nyugtalanságot, lázas vonaglást látunk és ijedten odanézőnk. Aztán megnyugodva fordulunk újra vissza. Nem volt komolyabb baj. A beteg csak a poloskák miatt nem tudott nyugodni.

A poloska-afférnek van azonban komolyabb oldala is. Komolyan féltjük Németország tudományos haladását, ha a diákok jogot formálnak maguknak arra, hogy tanáraik mellett vagy professzoraik ellen pálcát törhessenek. Vajjon a német diák hivatva van-e arra, hogy elbírálja egy messze kiható, tudományos elmélet világhírű felfedezőjéről, hogy alkalmas-e a katedra betöltésére és hogy merőben természettudományi jellegű elméletei összhangban vannak-e a német nacionalizmussal, vagy sem? Az Einstein ellen tüntető diákok viselkedéséből az tűnik ki, hogy nem csak a relativitási elmélettel nincsenek tisztában, — ami kisebb csoda — hanem a nacionalizmussal sem.

A poloska-hasonlat a maga rövidegében annyira klasszikus és velős, hogy alig merünk avatatlan kézzel hozzányulni. De a német diákok handa-bandázása erősen azt a hangulatot kelti fel bennünk, mintha a poloska nem elégednék meg azzal a szereppel, hogy az álmainkat megzavarni képes, hanem arra is pályáznék, hogy az álmainkat megfesse, kiszinezze. Nem! A poloska tud csipni, tud nyugtalanítani. A legragyogóbb, a legédesebb álmot el tudja üzni, de a poloskamorából nagy álmok, ragyogó tervek, szép elképzelések még sohasem születtek meg. Istenem, mi lenne, ha a poloskák annyira elszaporodnának, hogy soha többé egyetlen szép álmom sem születhetnék.

Egy szomorú elképzelésü vizuális fantázia is kibontakozik a német diákheccek utórezgéseként. Az elnyomott és szétszórt zsidók évszázadokon keresztül, távol a világ színpadától, zárt gettók apró sötét viskóiban a vallásos tannak élve, magukba zárva fejlesztették az írást és a tudást. A közszabadságok és a jogegyenlőség kiemelték az elnyomott embereket az apró házakból, egyik-másika a gettó leszármazóinak szinte az eget verte üstökével. A zsidó szellem, a zsidó tudás napja felkerült a többi bolygó mellé a szellemi fejlődés egére és beragyogta az egész emberiséget. Ez az ég ma elborult. Komor, szürke boltozatként fogja be a földet, a zsidó esprit elé fekete felhők húzódtak. A szürke boltozat közepén egy nagy, égis éró silhuetként magasodik fel az Einstein professzor alakja, mint az utolsó nagy zsidó, akivel a zsidóság — mielőtt újból visszaüznék gettóiba — az emberiséget megajándékozta. És elfog a sötét borongás, lehetséges volna-e, hogy a zsidó szellem ne adhasson több ilyen nagy embert a világnak?...

Hogyan lettünk mi nemzetiséggé?

Elnök: Méltóztassék a 3. §-hoz szólni!

Bródy Ernő: A harmadik szakaszhoz szölok. Az a kérdés, hogy nemzetiség, népfaj, vagy felekezet. Azt hiszem, arról szól az indítvány. (Folytonos nagy zaj a baloldalon.) Nekem az a nézetem, hogy azt, hogy egy csoportot nemzetiség, népfaj, felekezet vagy micsoda-e: azt különböző szempontok szerint kell eldönteni. (Folytonos zaj és közbekiáltások a baloldalon.) Hogyan lehet egy-egy csoportot nemzetiségnek vagy népfajnak tekinteni, amelynek nincs hazája, nincs területe, amelyen élne? A zsidókat széjjelszörták. (Nagy zaj és felkiáltások a baloldalon: Palesztina!) Tessék megváltani az utijegyét oda t. képviselőtársam, mert a Palesztinába való kivándorlás sem olyan egyszerű, mint gondolja. (Folytonos nagy zaj.)

Dánér Béla: Önnek meg fogom váltani! Kimegy?

Bródy Ernő: Engedelmet kérek, hogy valamely csoport népfaj, vagy nemzetiség legyen, ahhoz szükséges, hogy legyen neki hazája, alkotmánya, politikai élete, önállósága. Hol vannak ezek a zsidóságnál? Hogyan képzelhető el olyan organizmus, amelynek nincs orgánuma? Bocsánatot kérek, hogy lehet ilyen alapon a zsidóságról azt állítani, hogy az népfaj? És hol kezdődik és hol végződik ez? Az, aki kilépett a zsidó vallásból, az micsoda? Ez zsidó vagy nem zsidó? (Folytonos nagy zaj és felkiáltások a baloldalon: Megkeresztelkedett izraelita! Elnök csenget.)

Turi Béla: Római katolikus vallású zsidó. (Derűtség.)

Bródy Ernő: Ez még mind nincs eldöntve. Itt van egy nagy munka, talán t. képviselőtársaim ismerik, egy híres francia tudós, Leroy Beaulieu munkája, amelyben felveti azt a kérdést, hogy mi a népfaj, és azt mondja, hogy tulajdonképpen Európában ma nincs tiszta népfaj, csupa vegyülék van. (Nagy zaj.)

Dánér Béla t. képviselőtársamat, aki úgy látszik, Palesztina tekintetében szaktudóssá képezi ki magát, (Derűtség) fel akarom világosítani, hogy ez a Palesztina-kérdés sem olyan egyszerű, mert abban a Palesztinában, amely az egész zsidóság gyűlhelye akar lenni, másfél millió ember van összesen. Hogyan akar oda 15 millió zsidót begyömöszölni a képviselő ur? Ennek a Palesztina-kérdésnek nincs megdöntött alapja. És ettől eltekintve, mi történjék az ottlevő lakossággal? Azokat kitelepítik, egy lakáshivatalt fognak felállítani? (Derűtség. Nagy zaj.) Egészen komolytalan ez a Palesztinába való kiküldés. (Folytonos nagy zaj.)

Dánér Béla: Menjenek Amerikába, ott van elég hely!

Haller István vallás- és közoktatásügyi miniszter: Ez már csakugyan nem ide tartozik. (Folytonos nagy zaj. Elnök csenget.)

Bródy Ernő: Én magamat zsidó vallású magyarnak tartom, nekem nincs semmi keresnivalóm másutt, mint itt Magyarországon!

Huber János: De itt van!

Bródy Ernő: Gyermekeim bölcsője itt ringott, itt van szüleim sírja. Nekem magyar kulturám van, ebben a kulturában nőttem fel, ide vagyok szögezve, láncolva ehhez az országhoz, itt akarok élni, itt akarok meghalni. (Folytonos nagy zaj.) Nagyon fáj nekem az, hogy magyar hazafiságomat külön kell hangsúlyoznom. Tartom magam olyan magyarnak, mint bármelyik más felekezetű polgártársam. (Folytonos zaj.) Tartom magamat a haza tagjának és hünek ehhez a magyar hazához nem külsőleg, hanem a legbensőbben, hiszen Petőfi, Vörösmarty, Aranyon nőttem fel, íróim Jókai,

Kemény voltak, tanáraim mind magyarok voltak, nem is lehetek más, mint magyar. (Folytonos nagy zaj. El-lentmondások a baloldalon.) Én tehát nagyon sajnálom azt, hogy most engem és az én vallásfelekezetem-belieket bele akarják szorítani egy nem létező népfaj, nem létező nemzetiség elméletébe. (Nagy zaj és ellenmondások a baloldalon.) Igenis, a zsidó nem más, mint felekezet, (Zaj és felkiáltások a baloldalon: Faj!) és ha önök el akarnak járni a zsidó felekezettel szemben, tessék eljárni velünk szemben, megvan a joguk hozzá... (Nagy zaj.)

Pető Sándor: Joguk nincs, csak erejük van hozzá!

Bródy Ernő: Nevezzük nevén a gyermeket! Miután semmiféle támpont nincs arra, hogy a zsidó nemzetiség, vagy népfaj, mert ez egy Németországból importált elmélet, amelynek semmi alapja nincs, s egyáltalán ez a kérdés még nincs eldöntve, én nagyon merész kezdeményezésnek tartom a magyar törvényhozás részéről, hogy most ezt a kérdést az 1867-iki alaptörvénnyel szemben ilyen incidentaliter eldöntse. Én azt mondom, méltóztassék határozni saját belátásuk szerint, de ne méltóztassék kitérni a kérdések elől. (Folytonos nagy zaj és közbekiáltások) és ne méltóztassék ezt az igen fontos kérdést ilyen abszolúte incidentaliter eldönteni. Az, hogy a cionisták milyen beadványt intéztek, ez csak mégsem döntheti el ezt a kérdést. Azt, hogy a zsidóság nemzetiség, népfaj vagy felekezet, nem lehet ilyen érvekre alapítani, ennek a döntésnek komolyabb érveken kell alapulnia. (Folytonos nagy zaj és közbekiáltás.) Azt méltóztatnak gondolni, hogy az európai törvényhozásoknál a magyar törvényhozás mint kezdeményező fog ebben a kérdésben szerepelni? (Folytonos zaj és közbekiáltások a baloldalon.)

Taszler Béla: Feltétlenül! Már is azok vagyunk!

Gunda Jenő: Tessék rendreutasítani! Orcátlanság!

Bródy Ernő: Sehol nem döntötték el ezt a kérdést, és éppen úgy, ahogy a proletárdiktatúrát Magyarországon nagyzási hóbortnak tartottam, épp olyan nagyzási hóbortnak tartom azt, ha a magyar törvényhozás, megelőzve Európát, ezt a kérdést most el akarja intézni. (Nagy zaj a bal- és szélsőbaloldalon.)

— A fiúarvaház főünnepi istentiszteletei. A Ros-hasonoh és Jomkipur alkalmával a fiúarvaház farsori templomában rendezett istentiszteletek az idén a szoktnál is nagyobb sikerrel folytak le. Az előkelő közönséggel zsufolásig megtelt gyönyörű templomban a főkántori teendőket a hirneves Halévy Ignác látta el nagy művészi tudással Tolnai Dénes másodkantor hozzáértő segédkezése mellett, míg a szóló-énekeket Déri Jenő, a Magyar Királyi Operaház tagja adta elő, gyönyörű énekével mély áhitatot keltve. A regens-chori és az orgonakiséret művészi ellátásáért R e v e r e Gyula tanárt illeti meg elismerés. A hitszónoklatokat H e v e s i Simon dr. főrabbi nagytehetségű fia, H e v e s i Ferenc rabbijelölt tartotta, kinek ez volt az első nyilvános szereplése, s nagy tudásra és kiváló szónoki képességekre valló előadásaival valósággal magával ragadta a közönséget. A thóra előtti adakozások negyed millió koronát juttattak a küzdelmes anyagi helyzetben lévő és ezért állandóan erős támogatásra utalt árvaház nemes céljai javára. Az istentiszteletek rendezése körül kifejtett eredményes munkálkodásukért igaz elismerés illeti Frankl Tivadar templomelőjárót és K a b o s Gézát, az árvaház ügyvezető titkárát.

— Winterberg Gyula temetése. Csütörtök délután három órakor imponáló nagy részvét mellett helyezték örök nyugalomra Winterberg Gyula udvari tanácsost, a Pesti Chevra Kadisa elnökét a Kerepesi-uti temetőben. A végtisztességen ott volt pártkülönbség nélkül az egész magyar zsidóság hivatalos képviselője. Székely Ferenc udvari tanácsos és Lederer Sándor vezetése alatt megjelent a pesti hitközség küldöttsége, akiknek sorában ott voltak Feleki Béla dr., Ehrlich G. Gusztáv, Kaszab Aladár és Ledermann Mór előljárók. Az orthodox hitközséget óbudai Freudiger Abrahám, óbudai Freudiger Lipót, Korein Dezső, a pesti Chevra Kadisát Adler Gyula alelnök, Bródy József, Tsuk Sándor és Kramer Miksa előljárók és dr. Endrei Henrik főtitkár, az orthodox Chevra Kadisát Herzog József és Diamant Jakab képviselték. A budai hitközség Kiss Arnold vezetésével küldötte ki képviselőit a temetéshez, a Pesti Izraelita Nőegylet küldöttségét pedig Deutsch Antalné vezette. A társadalmi élet kitünőségei közül ott voltak Sándor Pál, Ormódy Vilmos, dr. Sichermann Bernát és a zsidó közélet számos más tagja. A temetésen a pesti hitközség összes papjai részt vettek, az énekszámokat pedig Lazarus és Tkátsch főkantórok vezetése alatt az egyesített templomi kar látta el. Dr. Adler Illés, dr. Fischer Gyula és dr. Hevesi Simon magyarnyelvű prédikációja után Feldmann főrabbi héberül bucsuztatta el a halottat, a pesti hitközség nevében pedig Székely Ferenc udvari tanácsos, a Chevra Kadisa előljárósága részéről Adler Gyula mondottak bucsuztatót, majd pedig a ravatalhoz lépett Endrei Henrik dr., aki a következő mélyen járó gyászbeszédet mondotta:

— Mielőtt utolsó utadra indulnál, jó urunk és lánglelkű vezérünk, hadd mondok utolsó istenhozzádöt, neked, a magam és tisztviselőtársaim nevében. Hadd zokogjak fel az irás szavaival: Nofo ateresz rausenu. Lehullott fejünk koronája, sirba szállott vezérünk. Megtértél őseidhez, nagy ősöknek méltó utóda. Ki tudja elmondani, hogy mi voltál te chevra kadisánknak. Ajkam remeg, köny tódul szemembe és érzem, hogy szavaim nem képesek kifejezést adni annak a mélységes fájdalomnak és nagy veszteségnek, melyet elmúlásodon érzünk. Ahhoz, hogy megkísérelje valaki jellemezni a Te lánglelkű hitedet, szellemednek mélységét, chevra kadisánkhöz való szent rajongásodat, ahhoz a Te csodás, zengzetes költői szárnyalásu ajkadra és nyelvedre volna szüksége. Amióta a közbizalom a chevra kadisa elnöki székének diszes pozíciójába emelt, nem ismertél más hivatást, mint hogy naggyá, hatalmasra és ország-világszerte ismertté és becsültté tegyed szentegyesületünket. Időt és fáradságot, anyagi és erkölcsi áldozatot, sőt testi és lelki szenvedéseket sem kiméltél, ha chevra kadisánk nemes ügyéről volt szó. Tőled tanultunk kitartást, Te fokoztad ügyszeretetünket. Hogy mint csüngtél chevra kadisánkon, hogy mik voltak neked intézményeink, azt legjobban a közelmúltban láttunk, midőn az a rémes uralom — melyért még ma is szenvedünk — rommá tette chevra kadisánkat és intézményeinket. Ott maradtál helyeden, nem távoztál onnan egy pillanatra sem. Miként a lelkiismeretes kapitánynak utolsóknak kell lennie, aki a sülyedni készülő hajót elhagyja, akként cselekedtél Te is a legveszesebb időben. Pillanatnyira sem hagytad el helyed, hanem kitartottál, míg ismét felvirradt. Te nem csüggedtél, mert lánglélekkel hittél vallásunk örök és szent igazságaiban, a zsidóság történelmi hivatásában és vallottad, hogy még nem fejezte be a zsidóság hivatását. Az elmúlt két esztendő be sok fájdalmat okozott neked. Hisz nem volt más örömed, csak a chevra öröme és nem volt más fájdalmad, csak ami a mi chevránkat érintette fájdalmasan. Életed legszomorubb szaka volt — mint magad mondottad, amidőn a chevra mindenéből kifosztva állott itt, anélkül, hogy szent hivatását teljesíthette volna... Munkádat elvégezted, Isten veled!

Ussischkin szomorú jelentése.

A zürichi zsidó sajtóközpont, az európai cionizmus hivatalos közlönye Palesztinából jelentést közöl a waad hazmani (ideiglenes zsidó nemzetgyűlés) augusztus 24-ikén Jaffában tartott üléséről, melyben Ussischkin jelentést tett az utolsó londoni konferenciáról. Ussischkin szomorú lemondásteli hangja bizonyítja a mély hatást, melyet a londoni értekezleten az amerikai kiküldöttek (az újfajta amerikai cionizmus hívei) nyílt és őszinte föllépésükkel és kritikájukkal gyakoroltak.

Ussischkin kijelentette, hogy nem hoz jó híreket, mert a londoni értekezlet nem felelt meg a cionisták várakozásainak. A vezérek azt hitték, hogy ezt az értekezletet a sanremói határozat benyomása alatt csak az az egy gondolat fogja uralni, miképpen lehetne Palesztinában rögtön megkezdeni a fölépítés nagy munkáját. Ehelyett azonban az eszközök és a munkarend kérdésének alig szenteltek valami figyelmet. Az értekezlet kezdettől fogva csak személyi kérdésekkel foglalkozott. A keleti pokolból érkezett megtört kiküldöttek azt remélték, hogy amerikai és angol testvéreik anyagi és erkölcsi segítséget nyújtanak nekik. Ehelyett azonban az amerikai kiküldöttek egy új rendszer eszméjét hozták magukkal, mely szerint előbb mindent le kell rombolni és majd azután meglátják, mit lehet tenni.

Az amerikaiak zárt sorokban léptek föl és kijelentették, hogy a cionista szervezet ezután már csakis egy kérdéssel foglalkozhatik: Palesztina gyarmatosításának kérdésével. Szerintük most nem lehet helye semmiféle politikai munkának és cionista agitációnak, mert San-Remo a politikai cionizmus befejező lépését jelenti. Amde San-Remo dacára nemcsak Amerikában, de még Angliában is igen sok ellensége van a cionizmusnak. Az angol zsidóság vezetői még mindig nem csatlakoztak. Az amerikaiak továbbá azt állítják, hogy Palesztinában mindent megértéssel, mintegy üzletszerűleg kell megcsinálni, mert tisztán pénzügyi segélyekkel nem építhetjük fel a Szent Földet. „Szemünkre lobbantják a tulságos idealizmust. Megengedem, hogy nem negatív, hanem pozitív szellemben vagyunk idealisták, amde a mi művünket idealizmus nélkül nem lehet végrehajtani. A palesztinai munkát illetőleg az amerikaiak minden felelősséget elhárítottak magukról, mert nem áll elegendő pénz rendelkezésre.”

Ussischkin beszédje végén annak a reményének adott kifejezést, hogy ennek ellenére sikerül majd az amerikai zsidóság érdeklődését és áldozatkészségét fölkeltetni. Beszéde hatása alatt a waad hazmani határozati javaslatot fogadott el, mely szerint a legfőbb cionista vezetőséget fölhívja, hogy az összes cionista szervezeteket világosítsa föl a palesztinai munka kríziséről, nagy veszélyéről és szólítsa föl arra, hogy minden erejüket ennek a munkának szolgálatába állítsák. A waad hazmani megbocsáthatlan vétéknek tekintené, ha a segédeszközök hiánya folytán a palesztinai élő munka csak egy ága is letöretnék és tiltakozik a vezetőség minden oly kísérlete ellen, mely az utóbbi hónapokban megkezdődött csekély arányú bevándorlást meg akarja akasztani, vagy megszorítani. Fölszólítja a palesztinai jisivot, hogy a maga részéről teremtsen elő a szükségelt eszközöket a gyarmatosítási munka folytatására, fogadjon tárt karokkal az érkezőket és gondoskodjék munkaalkalmakról.

Megjelent és kapható: Dr. Bernstein Béla, Zsidó vallásán

című munkája. A középiskolák VI. és VIII., a felső kereskedelmi iskolák III. és IV. osztálya részére. Külön ugyanaz: **A zsidó család számára.** Ára füzve, portómentesen **31 K.** Könyvtérkeskedőknek a szokásos engedménnyel, legalább 25 példánynál költségmenesen szállítva. Megrendelések dr. Bernstein Béla főrabbi, Nyíregyháza címére küldendők.

NAPTÁR.

Vasárnap, okt. 3. tisri 21 (Hósáno-rabbo), hétfő 22, Szemini-aceresz-ünnep (Mázkir), kedd 23, Szimchász-Tóra, szerda 24, csütörtök 25, péntek 26, szombat 27, Sabbász-Berésisz. — Heti szidra: Berésisz (M. I. 1—6. f. 8. v.) — Háftoro: Kó omár Hasém (Jezs. 12. f. 5. v. — 43. f. 10. v.) Ujhöld ki- hirdetése (Mevorchim háchódes). Borchí náfsi.

PALYÁZATOK.

A nagykátai izr. hitközségnél megüresedett kántor- metszői állásra pályázatot hirdetünk. Javadalmazás: Évi háromezer korona törzsfizetés, ötezer korona drágasági pótlék, természetbeni lakás, egész sechita és a szokásos mellékjövedelmek. Csakis 40 évnél nem idősebb, erős és jó hangu magyar honosok, akik 3 elismert rabbi által igazolt „sochet-ubodek. balkóre és móhel“ képesítéssel bírnak, küldjék be okmánymásodlatokkal felszerelt folyamodványukat **f. é. október 15-ig.** Próbaelődímadkozás céljából csak a meghívottak jelentkezzenek; utiköltségének megtérítésére pedig csak a megválasztott tarthat igényt. **Spitz Aladár,** hitközségi elnök.

A hatvani izr. hitközség pályázatot hirdet **hitoktatói állásra.** Kötelessége az elemi iskolai tanulókat, a fiu- és leánypolgári iskolai tanulókat oktatásban részesíteni, a hitközségi jegyzői teendőket ellátni, általában pedig a tanuló ifjúság valláserkölcsei nevelésével behatóan foglalkozni. Javadalmazás megegyezés szerint, a mai megélhetési viszonyok figyelembevételével. Az állás azonnal betölthető. **Hatvan,** 1920. szeptember 20-án. **Blumenthal Béla,** elnök. **Sebők Jenő,** jegyző.

APRÓ HIRDETÉSEK.

A hirdetésekre vonatkozó mindennemű levelezés és pénzküldemény kizárólag a hirdetési osztályhoz VII., Kertész-utca 6. szám küldendő. Jellegű levelekhez portó melléklendő.

Nevelőnő, lehetőleg vallásos családból, kerestetik Jászkarajenőre nagyobb leányokhoz. A francia és német nyelv tudása és a polgári iskolai tanításban jártasság megkívánatik. Személyes jelentkezés: Frischmann, Andrassy-ut 95.

Benősülhet nyugdíjképes, vezető állásba 30 év körüli, keresk. érettségivel és gyakorlattal bíró tevékeny, jó megjelenésű vallásosabb uri ember, ki jól tud fogalmazni, azonkívül a német nyelvet szóban és írásban bírja. Teljes című leveleket „Biztos jövő Ny.“ jellegével a hirdetési osztály továbbít.

Benősülne 32 éves, izr. kereskedő. Szakma mellékes, vidékre is megyek. Rófös-rövidáruüzletet előnyben részesíték. „Élelmes“ jellegére hirdetési osztályba.

Izr. tanárt, esetleg bölcsészt keresek egy 12 éves és egy 10 éves fiam mellé, ki folyó évben idősebbiket harmadik gimnáziumra, ifjabbat első polgárra előkészítené. Korosabb menekültek előnyben részesülnek. Javadalmazás: teljes ellátás ruhamosással, pénzfizetés megegyezés szerint. Lehetőleg fényképpel ellátott ajánlatokat kérek. Magyar Dezső, gazdasági intéző, Kaba (Hajdu megye). Kiskabai gazdaság.

Ügyvédjelölt kerestetik, ki önálló működésre képes, elméletileg és gyakorlatilag képzett, vidéki ügyvédi irodába, azonnali belépésre. Ajánlkozás levél útján kéretik. Fizetés megegyezés szerint. Cím „Ügyvédjelölt“ alatt a hirdetési osztályban meg tudható.

Diák, középiskolás, kosztot és lakást kaphat uri háznál. „Tisztességes“ jellegére hirdetési osztályhoz.

Kisasszony, főzni, varrni, háztartásban segédkezni valóságos házba felvétetik. Rabinek, Teréz-körut 31.

Sógorom, ki jó megjelenésű, fess, magas, intelligens, geniális, 26 éves fiatalember, öt nyelvet beszél, művésziesen hegedül, csellón és zongorán játszik, gépész stb. vizsgái vannak, hosszabb ideig vagon- és gépgyárban mérnöki teendőkkel volt megbízva, a háború miatt önállósítása elmaradt, szeretne esetleg hasonszakmához izraelita jobb családba benősülni. Ajánlatokat a legnagyobb discretio mellett „Geniális“ jellegére hirdetési osztályba kérek.

Házvezetőnők, házikisasszonyok ajánlkoznak. Rákóczi-ut 53. Házvezetőnők irodája.

Megbízható, intelligens, egyedülálló izr. idősebb árva-leány jómódu uriember háztartását vezetné. Gyermekebarát. „Szeretnék állandó otthont“ jellegére a hirdetési osztályhoz.

Komoly fiatalember, 38 éves, benősülne (esetleg vidéken). Részletes levelek e lap hirdetési osztályához küldendők, „Tisztesség“ jellegére.

Vidéki idősebb árvaleány rokonom részére 300.000 koronával és gyönyörű kelengyével, egy 50—55 év körüli jól elkü férjet keresek. Teljes című levelek „Rokon“ jellegére a hirdetési osztályhoz.

Nősülni óhajt 29 éves, érettségizett iparos, az átlagosnál nagyobb műveltséggel. Németül, olaszul beszél; ism. matematikával intenzíven foglalkozott, perfekt rajzoló. Benősülne műszaki, ipari vagy kereskedelmi vállalattal bíró családba, hol ambícióját, dolgozniakarását, képességeit érvényesíthetné oly módon, hogy családot alapíthatna és munkájával azt el is tarthatná. 19—26 éves leányt vagy asszonyt (esetleg egy vagy két kis gyermekkel) nőül venne. Külsőségekre nem adok, lelki szépséget, megértést keresek. Hozzá tartozók kimerítő értesítését kérem „Komoly“ jellegére a hirdetési osztályba.

Benősülésre keresek leányom részére nagy vidéki városban 40 év óta fennálló üzletembe 30—40 év körüli, izr., jó családból származó, ügyes, intelligens fiatalembert. Ajánlatokat e lap kiadójába „Csak teljes című“ jellegére.

Szobafestést, mázolást jutányosan elvállalok. **Herskovits A., VII., Cserhát-utca 16—18., I. em. 12/A.** Levelezőlap-hívásra elmegyek.

Fiatal intelligens izr. tisztviselő 4 heti szabadságát vidéken oly jobb vallásos izr. családnál töltené el, hol lakásban és ellátásban részesülne. Cserébe tanítanék vagy irodai munkát végeznék. Szíves értesítés e lap hirdetési osztályába „Hálás“ jelige alatt.

Tanítónő kerestetik vidékre, I. és IV. polgári isk. leányokhoz, ki a tanításon kívül kézimunka-, perfekt német- és zongoraképesítéssel bír. Fizetés levélbeni megegyezés szerint. Ajánlatokat kér: **Komlós Miklós, Mágócs, Baranya m.**

Házvezetőnek ajánlkozik magános urhoz intelligens, komoly leány, ki a háztartás minden ágában jártas, főzni, varrni tud. Cím: **Bergl Rózsi, Kaposvár, Fő-utca 23.**

Egy kilencéves leányka, rendkívüli zenetehetség, arra kéri jómódu hitsorsosait, támogassák őt zenei tanulmányainak folytatásában. Adományokat „Örök hála“ jelige alatt a kiadóhivatal továbbít. (*)

Brilliánsokat, aranyat, ezüstöt, ékszereket magas árban vesz

FRIEDLÄNDER ÁRMIN arany- és ékszerárúgyár, Budapest, VII., Dohány-utca 1/a. szám.

KELETI J.

ortopédiai műintézete Bpest, IV., Koronaherceg-utca 17. sz.

gyárt tökéletes technika¹ kivitelben: műlábakat, műkezeket sérvkötőket, haskötőket stb. Dus választék az összes betegpolasi gumiárukban és műszerekben.

SIRKÖVEK

LÖWY JÓZSEF sirkőraktárában BUDA, II., Fő-utca 88. (Saját házában.)
Telefon: 146-99.

Közismert **jutányos árak** és szolid kiszolgálás. Mintakönyv díj- és bérmentesen.

Veszek és eladok bútor, szőnyeget, függönyöket. **LAX BUDAPEST, VII.,** Hívásra házhoz jövök. **LAX** Wesselényi-u. 58.

Markovits Mór épületüveges. Elvállal mindennemű Budapest, VII., Kazinczy-utca 14. sz. üvegezési munkálatokat.

Poloskairtást,

lakástisztítást, festést, tapétázást szakszerűen végez a **VACUUM és SULFID VÁL-LALAT R.-T.** Budapest, VI., Dalnok-utca 11. Telefon: 4-91.